

Activitas ista (vocando scilicet in auxilium etiam laicos) *actio catholica* appellari solet, et exigitur imprimis a necessitate, quae (ut patet ex supradictis) est adeo urgens atque adeo generalis tuendi fidem et salvandi animas.

Exposcitur etiam ab officio nostro. Equidem, sicut quando patria est in periculo omnes sunt milites, ita defensio religionis ad omnes spectat; et pariter ad omnes charitas proximi extenditur, dicente Domino: *Mandavit illis unicuique de proximo suo* (Eccl. XVII. 12); sed in his pars principalis ex proprio et speciali officio semper spectat ad sacerdotes. De sacerdotibus antiquae legis scriptum fuit (Ios. III.): *Tollite arcam foederis, et praecedite populum*; et Ezech. (III. 18): *Sanguinem eius de manu tua requiram*. A fortiori sacerdotes novae legis (qui in sacris litteris dicuntur *ministri Dei, lumen mundi, sal terrae, pro hominibus constituti in his quae sunt ad Deum*), rerum divinarum custodes, religionis defensores, et de aeterna animarum salute responsables prae caeteris sunt. Specialissimo autem modo hoc dici debet de parochis, qui vere sunt pastores animarum, quas proinde (etiam quia de redditibus Ecclesiae vivunt) a lupis defendere strictissime teneantur.

Actio catholica exigitur insuper ab Episcopis dicentibus nobis cum Apostolo (Ad Thess. I. v. et ad Eph. VI): *Non dormiamus..., induimini armaturam Dei... loricae fidei et charitatis etc.*; et, inter alios, Episcopi nostri Aemiliani nuper miserunt ad clerum ferventissimam epistolam, cui titulus: *L'azione dei sacerdoti nell'ora presente*.

Sed praecipue reclamatur a SS.mo D. N. Leone XIII. Quis nescit, illum dixisse exeundum esse a sacristia et eundem ad populum? Quis ignorat, illum vere dici posse Pontificem actionis catholicae? Nonne pro illa omni nisu semper adlaboravit? Quanta autem pro illa dixit et fecit quis enumerare poterit?

ARTICULUS II.

Agitur in particulari de mediis, quae pro religionis et societatis bono his temporibus adhiberi debent.

693. Media ista sunt praecipue sequentia.

I. Religio, speciatim ope beneficentiae erga pauperes et operarios, reddatur amabilis.

II. Illuminetur populus circa religionem et maxime contra sectas.

III. Omnis industria adhibeatur ad iuventutem, speciatim masculini sexus, salvandam.

IV. Adlaborandum pro bono cleri, et speciatim 1° ut sanctitate et doctrina magis magisque praefulgeat; 2° ut caveat a periculo ne ille ipse gliscentibus erroribus aliquo modo inficiatur, aut in novis mediis adhibendis bonam quidem intentionem habeat, sed non recte procedat; 3° ut vocationes ad statum ecclesiasticum promoveantur.

V. Procuranda est melioratio paroeciae, speciatim quoad viros, et excitando zelum christianum.

VI. Unitis viribus cleri et laicarum consociationum catholicarum, ad procuranda ea quae religioni intersunt, actio (quae dicitur) catholica debito modo promoveatur et foveatur.

VII. Pro concursu ad urnas municipales, et (ubi a S. Sede permittitur) etiam politicas, valde adlaborandum ut electiones religioni favorabiles succedant.

VIII. Diariis librisque bonis favere, et malis omninisu adversari oportet.

IX. Quum ad tuendam religionem pecunia quoque sine dubio exigatur, curandum ut facilius inveniri possit.

X. Ut haec media reapse adhibeantur, omni quo potest modo curandum est.

Haec singula sunt explicanda.

PUNCTUM I.

Agitur de primo medio, ut scilicet religio, speciatim benefaciendo pauperibus et operariis, reddatur amabilis.

694. I. Sacerdotes clarissime patefaciant, beneficentiam istam sibi cordi esse quam maxime. Adhortentur divites ut eleemosynis pauperes sublevent, et operas (it. *lavoro*) operariis suppeditent, illosque condigna mercede compensent; secus enim quomodo vivere possent? Et praeterea nonne otium est pater omnium vitiorum? Exhortationes huiusmodi (utique non increpando sed bonis modis) non aliqua rara vice tantummodo aut leviter, sed saepe, ex animo et ferventer fiant. Fiant (inquam) a parochis (qui iam ex officio ad hoc districte tenentur, ut vidimus supra n. 628), fiant a concionatoribus, fiant a missionariis, et fiant etiam (quando divites ad illos accedunt) a confessariis. Nihil autem dico de Episcopis in litteris pastoralibus et in sacra visitatione. Neque res ista erit eis nimis gravis; quid enim facilius, imo quid iucundius esse potest?

II. Non tamen sola verba sufficiunt, sed (speciatim qui curam animarum habent) etiam factis, bonum exemplum praebeant, et proinde, quamvis redditus ecclesiastici sint adeo imminuti, nihilominus ne umbram quidem avaritiae dent, atque ad pauperes sublevandos quidquid possunt revera faciant.

III. Societates quae pauperum levamen pro scopo habent (v. g. S. Vincentii A Paulo) instituuntur, vel si in loco iam sint institutae, eis auxilium et favor praebeatur. Et idem dic de aliis charitatis et beneficentiae operibus, cuiusmodi sunt quae italice dicuntur *Cucine economiche*, *Casse rurali*, *Società di mutuo soccorso*, *Casse di previdenza*, *Unione professionali*, *Cooperative di credito o di consumo*, *Secretariato del popolo*, *Albero di Natale*, etc. etc. Et notandum quod opera charitatis, quae a socie-

tatibus catholicis proveniunt multo maiorem in favorem religionis impressionem faciunt, quam si a personis particularibus provenirent.

IV. Curandum est etiam ut Congregationes publicae beneficentiae et hospitalia per legata pia a catholicis adjuvantur; maxime vero ut a probis personis administrantur; ne scilicet patrimonium pauperum dissipetur aut male distribuatur. Si autem catholici administrationem municipalem assequerentur, deberent nedum iisdem Locis Piis optime consulere, sed etiam in administratione municipali ita bene procedere ut (si fieri posset) tributa localia imminuerentur.

V. Hic fuit semper spiritus religionis christianae. Enimvero beneficentia etiam corporali in illa fundanda maxime usus fuit D. N. Iesus Christus. Dixit v. g. *misereor super turbam*, et panes multiplicavit; caecis visum, surdis auditum, mutis loquelam, et aegrotis sanitatem dedit; *pertransiit benefaciendo et sanando omnes*. Dixit: *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*, et declaravit de operibus misericordiae in finali iudicio prae aliis omnibus rationem esse reddendam (Matt. XXV. 35).

VI. In Ecclesiae primordiis pro pauperibus eleemosynae singulis diebus dominicis colligebantur, atque ad illas distribuendas, simulque ad omnem pauperum ipsorum curam habendam, destinati fuerunt diaconi et pro mulieribus diaconissae. Summae collectae erant ingentes, et illi primi fideles erant adeo ferventes, ut plerique venderent etiam possessiones, atque illarum pretium pro dictis eleemosynis offerrent. Sic autem (ut legitur in Act. Apost. IV. 34), *nemo erat egens inter illos*; idque profecto quam maxime in causa fuit cur christiana religio (non obstantibus crudelissimis persecutionibus) propagaretur et per totum Mundum diffunderetur (Cf. Bergier v. *Poveri, Limosina, Diaconi*). Reddita autem Ecclesiae pace, dum Gentiles considerabant pauperes tamquam obiectum odii divini, et dum Romani invalidos, senio confectos etc. coadunabant in insulis

Tiberis ut illuc fame morentur; e contra christiani ubique hospitalia pro infirmis, pro orphanis, pro expositis, pro mentecaptis, etc. aedificarunt, et uno verbo miseris cuiuslibet speciei consuluerunt. In hunc finem capitalia ingentissima contribuerunt, et alii suas personas miserorum servitio manciparunt; nec defuerunt qui ut captivos redimerent se ipsos captivitati offerrent.

VII. Curandum est ut fideles haec bene cognoscant; si enim intelligant quod religio catholica semper fuit sollicita suorum filiorum quoad bona nedum spiritualia sed etiam temporalia, et si videant quod nunc quoque ita facit, fieri nequibit quin religio ipsa magis magisque amabilis reddatur.

VIII. Beneficentia aetate nostra specialissimo modo necessaria est; quid enim iuvare possunt alia media spiritualia tantummodo, si hodie innumeri Ecclesiam iam non amplius ingrediuntur; si plurimi religionem nedum spernunt sed etiam acerrime adversantur; si insuper utilitates mere spirituales ab illis quoque qui aliquid religionis conservant tam parum aestimantur, et maxime si, dum pauperes famem patiuntur, sacerdotes patientiam dumtaxat commendarent, eleemosynam autem non iam pro illis, sed ab illis peterent? Aliunde beneficentia est concio quae etiam ab absentibus auditur, amorem conciliat, odium adversariorum mitigat, et (uno verbo) in corde uniuscuiusque salutarem influxum habet. Adde specialem circumstantiam moderni socialismi, qui se esse verum populi amicum protestatur, atque conditionem operariorum et pauperem quam maxime meliorem se esse redditurum promittit; unde, nisi pauperes et operarii ipsi persuasi evadant quod vera illorum amica dictis et factis est religio, ad socialismum certo certius diversuri et religioni valedicturi erunt. Sed hoc postremum in puncto sequenti melius declarabitur.

PUNCTUM II.

Agitur de secundo medio, ut scilicet illuminetur populus circa religionem et maxime contra sectas.

695. I. Quoad religionem fideles intelligant illam esse 1° veram atque divinam; 2° obligatoriam atque ad aeternam salutem prorsus necessariam; 3° societati, familiae et singulis individuis quam maxime (etiam temporaliter) beneficam.

II. Contra sectas et doctrinas ab illis in paroecia disseminatas, parochus curet ut populus intelligat agi de falsitatibus; de delictis; de ruina; de ruina (inquam) nedum spirituali sed etiam corporali. Sectarii dolos, insidias, et aliquando etiam hypocrisim adhibent, ut omnia appareant vera, honesta atque utilia. Exemplum habes in socialistis, qui dicunt socialismum esse iustum atque ab ipso Iesu Christo commendatum; nihil moliri nihilque exigere contra religionem: per cessationem ab opere (*scioperi*) aliasque coniurationes (*leghe di resistenza*), operarios magna melioramenta esse revera assecuturos; et denique *collectivismum*, qui (aiunt) tandem aliquando obtineri poterit, felicitatem esse producturum. Oportet itaque ut fideles contra deceptiones istas illuminentur, ne huiusmodi dictis et promissionibus fidem praestent. SS. mus D. N. Leo XIII hoc in puncto quam maxime insistit. In Encyclica *Etsi nos* (Acta XIV. 341) dicit: « Quoniam hostes et oppugnatores catholici nominis, quo facilius male cautos decipiant, multis in rebus aliud simulant, valde interest « occulta eorum consilia patefieri in lucemque proferri, ut « scilicet, comperto quid reapse velint et qua de causa « contendant, excitetur in catholicis hominibus ardor animi « etc. ». Et in encycl. *Humanum genus* subiungit (*l. c. XVI. 430*): « Primum omnium reddendam massonibus

« esse suam, dempta persona, faciem; populosque edocendos quae sint societatum eius generis in blandiendo alliciendoque artificia, et in opinionibus pravitas, et in actionibus turpitude ».

III. In hunc finem parochus vigilet imprimis, et cognoscat quinam praecise errores in paroecia sua magis propagentur maioremque ruinam minitentur; et de remediis serio sit sollicitus.

696. Primum crit si ipse, tamquam amantissimus pater, cui salus filiorum suorum quam maxime cordi est, opportunis sermonibus fideles sibi commissos admoneat. Sed, ut sermones efficaciam habeant, oportet ut studio incumbat et convenienter se praeparet; ut enim res bene succedant non sufficit ut causa sit bona, sed oportet ut bene defendatur, imo malum patrociniū causae bonae praeiudicium inferre potest. Quid enim si probationes non convincentes adducerentur? Quid si obiectiones adversariorum essent valde diffusae, et proinde certe in mente auditorum, sed in sermone parochi nequidem recordarentur, aut non, sicut reapse fiunt, exponerentur? Quid si adaequate quidem exponerentur, sed non bene vel non ad captum auditorum solverentur? Praeterea huiusmodi sermones debent quidem esse nervosi, sed non cathedratici tantummodo; bene vero ferventes et valde affectuosi et vere paterni. Pro illis insuper eligi debent dies in quibus magna populi multitudo intersit. Si autem parochus ad illos impar esset, vel si utcumque populus ad eum audiendum non interveniret, tunc alium sacerdotem doctum et vero zelo praeditum advocare deberet. Valde etiam iuvare solet quod occasione sacrae Missionis aliquae ex huiusmodi concionibus (quae paroeciae necessitati sint vere accomodatae) fiant. Caeterum cavendum quidem a temeritate, sed etiam a nimio timore, ut puta, si parochus contra gliscentes errores nihil unquam dicere auderet, quia inter auditores adsint personae instructae vel iuvenes studentes etc. Timor huiusmodi quam maxime praeiudicat, et tamquam inanis

repelli debet; patet enim ab experientia quod, dummodo parochus ultra vires non praesumat, eiusdem verba paterna et affectuosa nullam criticam provocant, ab omnibus semper libenter audiuntur, semperque fructum producunt. Imo contingere potest quod dicta verba parochi multo magis proficiant quam sermo valde elaboratus alterius, qui forsitan nequidem intelligeretur.

Alterum remedium consistit in bonis diariis, periodicis et libris, quorum diffusio in paroecia procurari deberet.

697. *Quid de publicis disputationibus cum socialistis, quae contradictoria dici solent?* Ordinarie non licent. Rationes sunt sequentes.

I. Aequiparantur publicis disputationibus cum haereticis, quae ab Ecclesia ordinarie vetitae fuerunt; atque ita (27 Ian. 1902) declaravit S. C. negotiis ecclesiasticis extraordinariis praeposita (Vide Acta XXXIV. 401).

II. Apud nos Episcopi Aemiliani, in epist. pastor. 6 oct. 1901, contradictoria ista vetarunt, solumque illa permiserunt in casibus valde raris, intercedente scilicet speciali licentia Episcopi, qui ex una parte gravitatem et serietatem disserentium, et ex alia utilitatem atque necessitatem discussionis considerare simulque conditiones ad pericula evitanda requisita praescribere deberet.

III. Ratio intrinseca est quia contradictoria, attentis circumstantiis, ut plurimum male succedunt, et in Religionis detrimentum redundant. Practice enim in adversariis nihil aliud adest quam mala fides, et argumentum oeconomicum quod proponitur est merus praetextus, dum vera eorundem intentio est ut publica disputatio cum catholicis deserviat ad melius oppugnandam et denigrandam religionem apud multitudines, ut scilicet populus omnem religionis ipsius existimationem amittat, illamque nedum tamquam falsam et superstitiosam, sed etiam tamquam ei damnosam eiusque principalem inimicam habeat. In hunc finem (deviando passim ab argumento) obiectiones, impietates et calumnias innumeras in medium adducunt, et quidem omnia

coloribus adeo vivis pingunt, ut maximam in auditoribus impressionem faciant. Quomodo catholicus contradictor ad haec, quae maxima ex parte improvisa ei evaderent, congrue et triumphaliter respondere poterit? Et quamvis ad congrue respondendum idoneus esset, hoc quid valeret? Nedum enim passim interrumperetur, sed etiam sectarii apposite vocati dum ex una parte sibilis, ululatibus et contumeliis illum obruerent, ex alia quovis momento plausum facerent oratori socialistae, qui semper inter ovationes triumpharet. Nonne sic contradictoria huiusmodi redundabunt in damnum religionis, ut dixi, idque solum efficient ut, curiositate magis alliciente, maior populi multitudo accurrat, atque etiam boni fideles (eo ipso quod contradictor est catholicus) cum tali ac tanto periculo interterveniant? Potius itaque oportebit ut in Ecclesia parochi consueta socialistarum argumenta confutent, simulque de gravissima obligatione non audiendi illorum sermones populum admo- neant. Adde quod socialistae semper in eo essent ut catholicos ad contradicendum provocarent, et ex una parte impossibile esset tot contradictores idoneos providere, et ex alia non providendo, illos tamquam fugam arripientes traducerent. Vix unquam autem permitti posset sacerdotibus ut ad huiusmodi contradictoria personaliter devenirent. SS. mus D. N. in Epistola (8 Sept. 1899) ad Clerum Gallicum (*versio lat.*) dixit: « Contra monita Concilii Tridentini de-
« ficerent sacerdotes qui conventibus popularibus assiste-
« rent, in quibus eorundem interventus deserviret solum
« ad excitandas passiones impiorum atque inimicorum Eccle-
« siae, illosque contumeliis abiectissimis absque ullo fru-
« ctu exponeret ».

PUNCTUM III.

Agitur de tertio remedio, ut scilicet omnis industria adhibeatur ad iuventutem, speciatim masculini sexus, salvandam.

698. I. SS. mus D. N. Leo XIII Encycl. *Sapientiae Christianae* dixit: « Cum de fingenda probe adolescentia
« agitur, nulla opera potest, nec labor suscipi tantus, quin
« etiam sint suscipienda maiora » (Acta XXII. 403); et prius (Encycl. *Humanum genus*) Episcopis dixerat: « Fidei
« vigiliaeque vestrae maiorem in modum commendamus iu-
« ventutem, ut quae spes est societatis humanae. Partem
« curarum vestrarum in eius institutione maximam ponite,
« nec providentiam putetis ullam fore tantam, quin sit
« adhibenda maior » (Acta XVI. 432).

II. Haec necessitas respicit speciatim iuventutem masculini sexus, non iam quia negligi possit cura foeminarum (vae enim si illae quoque perversae et impiae evasurae essent!) bene vero quia masculi in longe maiori periculo versantur; nedum enim naturaliter ad actus religiosos exercendos sunt minus perpensi, sed etiam his miserrimis temporibus ex una parte valde communius et valde citius (maxime in civitatibus) religionem prorsus deserere, fidem amittere, sectisque nomen dare solent; et ex alia, postquam impii evaserint, ut plurimum valde magis nocent; qua de re vide supra dicta (n. 172).

Praeterea haec ipsa necessitas respicit speciatim annos primae Communioni subsequentes. Olim familiae erant fere omnes catholicae, et proinde adolescentes in illis ipsis habebant bona exempla et alia subsidia potentissima, quorum ope in fide et religione conservabantur. Sed hodie non est ita; bene vero tam domi quam foris innumeras et fortissimas, uti patet, inveniunt tentationes, quibus a fide et religione ipsa avertuntur. Hinc necessitas absoluta ut curâ extraordinariâ iisdem subveniatur.

III. Cura ista in quo consistit? Quoad divites et generatim quoad familias bonis fortunae satis provisae, recurrendum est ad bona Collegia, quorum proinde notitiam seu elenchum parochi sibi procurare debent. Pro aliis autem remedium principale sunt Oratoria, in quibus adolescentuliam inde a prima Communione congruis exhortationibus et exercitio actuum religiosorum, valde fundentur in religione, simulque omnia media adhibeantur 1° ut oratoria ipsa saltim tribus vel quatuor annis assidue et libenter frequentent; 2° ut contra pericula praemuniantur, ab iisque, quantum fieri potest, praeserventur. Ad primum, recreatoria aliaque honesta oblectamenta et praemia; ad secundum, patronatus deservirent. Sic iuvenes in unum coacti, ab improbis seiuncti, vigilati, praemuniti, et adiuti, non utique omnes sed non pauci, salvarentur. Enimvero 1° Oratoria bene directa et pluribus annis frequentata producant in iuvenibus aestimationem et amorem religionis, cui ideo mente et corde generatim valde adhaerebunt: quod autem valde adhaeret difficile separatur. 2° Semen bonum, imo electissimum, immissum in terram adhuc bonam et bene dispositam excrescet in plantam diu diligentissime cultam et coelesti pluvia irrigatam, quae sic profundas radices aget: planta autem quae profundas iecit radices, non facile deici aut avelli poterit. 3° Exercitium actuum religiosorum evadet habitus; sed habitus difficile mutatur: *Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea.* 4° Sic in iuvenibus vere fiet solidum fundamentum religionis: sed fabrica solidum fundamentum habens difficile corruet.

Ut autem oratoria et recreatoria bene dirigantur et bene procedant, non paucae exiguntur advertentiae et cautela, quas in opusculo, cui titulus *De iuventute ab hodierna incredulitate praeservanda*, exposui. Hic dico solum oportere 1° ut adolescentuli laeto vultu et blandis verbis semper excipiantur; 2° ut Directores speciali ad hoc officium propensione (etsi forte ingenio et doctrina non

valde eminent) praediti sint; 3° ut in eadem civitate oratoria et recreatoria potius sint pauca et bene directa (v. g. unum pro divitibus et aliud pro plebeis), quam multa et male ordinata. Ubinam enim tot directores idonei (qui equidem non sunt frequentes) et tot Praefecti invenirentur?

699. *Quid de scholis (ita dictis) religionis?* Scholae religionis apud nos adhibentur, ut iuvenes sive gymnasium sive lyceum frequentantes, religionis cognitionem acquirant, et contra hodiernos errores praemuniantur. Non in Ecclesia, sed in aliquo alio loco non sacro fieri solent. Certe praeferruntur Oratoria. Illa enim, dum iisdem instructionibus non carent, sunt pro omnibus, fiunt in Ecclesia, et multa habent adnexa, quae nedum ad alligandum sed etiam ad actus religiosos exercendos, atque adeo ad veros christianos efformandos, plurimum valent. Dicerem itaque distinguendum esse secundum quod, attentis circumstantiis, oratoria institui possint vel non possint. In primo casu Oratoria instituenda essent, et tunc scholae religionis diversionem minus providam producere possent; quae proinde pro secundo casu reservari deberent. Utcumque, in schola religionis duo essent necessaria: 1° Adhortari iuvenes ad Ecclesiam frequentandam, Sacramenta recipienda etc. 2° Quoad obiectiones contra religionem, illas quidem privatim, sed non facile publice, permittere.

700. *Quid si nec oratoria nec scholae religionis institui possent?* Tunc parochi saltem procurent sequentia; nempe 1° ut adolescentuli statim post primam Communionem nomen dent alicui Piae Unioni, in qua adsit regula faciendi tres dies exercitiorum spiritualium quotannis in praeparationem ad digne communicandum in Paschate; quibus diebus in paroecia (v. g. summo mane et post occasum solis), opportunas conciunculas audiant. 2° Ut (si fieri possit) die statuta singulis mensibus ad sacramenta acce-